

VIII. A védelmi és biztonsági tevékenységek irányítása – a Vbö. VI. fejezete

1. Bevezetés

A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról szóló 2021. évi XCIII. törvény (Vbö.) a védelmi és biztonsági szabályozási rendszer meghatározó elemeként számos olyan szakmai részterületet integrál, amelyet korábban szétszórta, esetenként látszólag egymással konkuráló tartalommal foglalt magába a hazai jogrendszer. Ebbe a körbe tartozik a védelmi és biztonsági tevékenységek irányítása is, amelyek korábban a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvényben,¹ illetve a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CXXVIII. törvényben² kaptak helyet.

2. Miért szükséges az irányítás rendszere?

Az irányítás mint igazgatási tevékenység fogalmának elemzése széles szakirodalommal rendelkezik.³ Az igazgatási funkciók sorában⁴ az irányítás meghatározó szerepet tölt be, ennek hiányában – figyelemmel az igazgatási működés ciklikusságára⁵ – valamennyi egyéb tevékenység tartalmát vesztené, hiszen a célmeghatározás és a végrehajtás kerekeinek kijelölése nélkül nincs mit összehangolni vagy ellenőrizni sem, azaz az igazgatás mint tervező-szervező tevékenység kiüresedne, nem lenne biztosítható a működés.

Az irányítási szabályrendszer részletszabályait a védelmi és biztonsági tevékenységek vonatkozásában is meg kell határozni, az általános jellegű és alaptörvényi szinten meghatározott államszervezeti feladatmegosztás önmagában nem elegendő a rendszer működtetéséhez, a szakterületi részletszabályokat mindezekre figyelemmel kell kialakítani. Mindezeket a jogalkotó a Vbö.-ben végezte el.

¹ 2011. évi CXIII. törvény 17–20. alcímei és a III. fejezete.

² 2011. évi CXXVIII. törvény 10–16. §.

³ Összefoglaló áttekintést ad erről FAZEKASNÉ PÁL 2018: 4–21.

⁴ Lásd ezzel összefüggésben az úgynevezett POSDCORB mozaikszót (*planning, organizing, staffing, directing, coordinating, reporting, budgeting*) és annak magyarázatát: GULICK 1937: 13; vagy a vezetés-irányítás fogalmi mibenlétéről FAYOL 1984: 64. és 157.

⁵ KALAS 2006: 14.

A közigazgatás lényegében olyan tevékenységek összessége, amelynek eredményeképpen az államszervezet képes működését fenntartani,⁶ beteljesítve ezzel alaprendeltetését, amely távolabbi összefüggéseiben az önálló és szuverén állami működést, a fennmaradást is garantálja. Elmondható, hogy működő közigazgatás mint nagy egység nélkül nem lehetséges a haza védelmének megszervezése, biztonságának fenntartása sem, az igazgatási tevékenység részét képező irányítási rendszer nélkül a rendvédelemmel, az országvédelemmel vagy a honvédelmi kötelezettségek teljesítésével, de akár a biztonság bármely szegmensével kapcsolatos további feladatok és a védelemre való felkészítés sem valósítható meg.

3. Mire és milyen tartalommal terjed ki a védelmi és biztonsági irányítás rendszere?

A védelmi és biztonsági irányítás rendszere⁷ összetett, a teljes államszervezetet átható rendszert képez, amelyen belül a védelmi és biztonsági igazgatás rendszerére vonatkozó szabályozás fő elemei a Vbö. keretein belül jelennek meg.

A védelmi és biztonsági igazgatás a közigazgatás részét képező feladat- és szervezetrendszer, amely a Kormány irányítása mellett a Magyarországot és annak lakosságát veszélyeztető fenyegetésekkel és támadásokkal szembeni fellépésre létrehozott, illetve jogszabályban ilyen feladatra kijelölt állami szervek központilag összehangolt tervező, végrehajtó és rendelkező tevékenysége, különös tekintettel a válsághelyzetek kezelésére, a különleges jogrend kihirdetésére, valamint a védelem- és biztonságtudatosság polgári és állami fokozásával összefüggő feladatokra és az ezekre való felkészülésre, beleértve a honvédelmi igazgatást és az annak részét képező katonai igazgatást, továbbá a kapcsolódó rendvédelmi szervek által ellátott igazgatást.⁸

A fentiek szerinti, jogszabályban rögzített fogalom egyértelművé teszi, hogy a védelmi és biztonsági igazgatás az ország biztonsági szabályozásának legszélesebb keretét adja.

Az igazgatás rendszerén belül az alaptörvényi szabályozáson nyugvó államszervezeti feladatmegosztás további részleteit a védelem és a biztonság irányítása vonatkozásában szervezeti bontásban tárgyaljuk.⁹

3.1. Az Országgyűlés

Az igazgatási rendszer csúcán a népképviselői szerv, az Országgyűlés áll. A védelem és a biztonság területére vonatkozó irányítási feladatai kapcsán nemcsak a Vbö.-ben szabályozott konkrét jogosítványokra kell gondolnunk, hanem azon alaptörvényi szinten

⁶ Bővebben lásd BALÁZS [é. n.] és MAGYARY 1942: 39–42.

⁷ A védelmi igazgatás korábbi felépítéséről lásd: HORNYACSEK 2019: 87–99.

⁸ Lásd Vbö. 5. § 16. pont.

⁹ Vbö. 44–50. §.

megjelenő általános jogosítványokra is, amelyek meghatározzák a szakterület működését. Ezek sorában elsőként maga az alkotmányozás és a jogalkotás joga emelendő ki, hiszen a teljes rendszer alapjait az Alaptörvény és a kapcsolódó, jórészt sarkalatos törvények határozzák meg. Kiemelendő, hogy az egyes szabályozási területek kapcsán maga a sarkalatosság követelménye is az Alaptörvénytől függ, ezáltal az Országgyűlés döntésén alapul.

Szintén az Országgyűlés irányítási jogosítványaként értékelhetjük a költségvetés elfogadásának jogkörét is. Igaz, ez szintén jogalkotási feladat abból a megközelítésből, hogy mindez törvényben történik, azonban tartalmilag az így elosztott források nem csupán szervezeti-működési kereteket biztosítanak, hanem tényleges feladat-végrehajtást is lehetővé tesznek. Ennek szakmai jelentősége abban rejlik, hogy amennyiben az alkotmányos szinten előírt feladat mellé nem rendel forrást az Országgyűlés, lényegében a tevékenység végrehajtásáról mond le anélkül, hogy erről külön döntést hozna.

Mindezekre figyelemmel egyértelműen az Országgyűlés a meghatározó aktor a védelmi és biztonsági igazgatásban, döntése – jogalkotása – nélkül a rendszer további elemei sem létezhetnének, illetve a feladataik, hatáskörük és illetékességük meghatározása sem történhetne meg, azaz az Országgyűlés a klasszikus irányítási jogkörök legfontosabbikát, a konstituáló szerepet is betölti.

A védelmi és biztonsági igazgathoz kapcsolódó irányítási szabály valamennyi különleges jogrendet érintő döntés meghozatalának joga¹⁰ is, ahogy a hadiállapotról vagy békekötésről való határozathozatal is, amelyek következményeként az igazgatási rendszer impulzust kap a végrehajtás oldalán.

Az alaptörvényi szintű jogkörökön túl a Vbö. szintjén megjelenő irányítási jogosítványok is meghatározó jelentőségűek. A védelmi és biztonsági szabályozás 2022 novemberében hatályba lépett reformja először emelte törvényi szintre az Országgyűlésnek azt a kötelezettségét, hogy a Kormány javaslata alapján meghatározza az ország biztonság- és védelempolitikai alapelveit és azok végrehajtásának főbb irányait. A korábban hatályos szabályok között is találunk ilyen országgyűlési határozatot,¹¹ azonban ennek megalkotása nem volt törvényi szinten előírva, amelyre figyelemmel a védelmi biztonsági tervezés rendszerének kiindulópontja lényegében nem kötelező elemként jelent meg. A Vbö. egyik lényeges újítása, hogy valamennyi tervezési dokumentumot rendszerbe foglalja, megalapozva és megkövetelve ezáltal az *ad hoc* szervezési és operatív védekezési intézkedéseken lényegesen túlmutató, folyamatosan fejleszthető rendszer elemeit, amely mellett a rugalmasság jegyében nem zárja ki teljesen az esetleges *ad hoc* megoldások alkalmazását sem. Az Országgyűlés által a Vbö. hatálybalépését követően megalkotandó biztonság- és védelempolitikai alapelvek funkciója abban áll, hogy iránymutatást ad az államszervezet valamennyi szereplőjének hazánk védelem- és biztonságpolitikai alapvetései kapcsán, rögzíti azon értékeket és elveket, amelyek mentén a további szabá-

¹⁰ Mindez a veszélyhelyzet időszakában főként a Kormány által rendeleti úton kihirdetett rendkívüli intézkedések kapcsán gyakorolt jogkörhöz kapcsolódó országgyűlési döntések esetében értelmezhető, míg a további különleges jogrendekben a kihirdetés joga is az Országgyűlésé.

¹¹ 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről.

lyozás és a végrehajtás tervezendő. Jogalkotási szempontból ugyanakkor látnunk kell, hogy ez a dokumentum mint országgyűlési határozat nem jogszabály, hanem közjogi szervezetszabályozó eszköz,¹² amelyben az Országgyűlés legfeljebb saját cselekvési programját határozhatja meg.¹³ Azt azonban rögzíthetjük, hogy az ilyen típusú tartalmak megjelenése az államszervezet szabályrendszerében jogi kötőerő nélkül is valamiféle orientációs pontként működik, segíti az egységes működést és a más szervek hatáskörébe tartozó kapcsolódó döntések előkészítését.

Az Országgyűlés védelmi és biztonsági irányítási jogosítványait értelemszerűen csak abban az esetben képes megfelelően gyakorolni, ha rendelkezik az ehhez szükséges alapinformációkkal. Ennek biztosítása érdekében a jogszabály előírja, hogy a Kormány évente beszámol a védelmi és biztonsági célú felkészítés és feladatellátás összkormányzati feladatainak megvalósításáról, valamint az ország védelmi és biztonsági felkészültségéről és állapotáról az Országgyűlés tárgykör szerint feladatkörrel rendelkező bizottságai előtt.¹⁴ A bizottságok az éves beszámolón túl is kérhetnek információt a Kormánynak a védelmi és biztonsági tevékenységek irányítása körében meghozott intézkedéseiről, jogosultak azt értékelni, illetve akár ettől függetlenül vagy ennek nyomán jogalkotási folyamat is indulhat.¹⁵

Az Országgyűlés további irányítási jogosítványai az ország védelmével és biztonságával összefüggésben más törvények által is meghatározhatók, ennek kapcsán gyakorolhatók további döntési, beszámoltatási, ellenőrzési jogosítványok,¹⁶ amelyek nyomán szintén lehetőség van a további beavatkozásra, amely a politikai természetű nyilatkozatoktól kezdődően, a jogalkotáson vagy a különleges jogrend kihirdetésére vonatkozó indítványon át egészen a kormánnyal szembeni bizalmatlansági indítványig terjedhet.

3.2. A köztársasági elnök

A védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolt irányítási rendszerének következő eleme a köztársasági elnök. A köztársasági elnök irányítási szerepköre az Alaptörvény kilencedik módosítása következtében szűkül, amely változás szakmai tartalmát és okait, valamint a különleges jogrend kihirdetéséhez, az Országgyűlés akadályoztatásához és más kapcsolódó jogosítványokhoz fűződő jogköreit – különös figyelemmel a szük-

¹² Lásd a jogalkotásról szóló 2010. évi CXXX. törvény (Jat.) 23. § (1) bekezdés *a*) pontját.

¹³ Ebben az értelemben a hatályos 94/1998. (XII. 29.) OGY határozat 17. pontjának második mondata túlterjeszkedni látszik a Jat. felhatalmazásán: „A Magyar Köztársaság Kormánya felelős a nemzeti biztonsági stratégia és a nemzeti katonai stratégia kidolgozásáért, azok szükség szerinti felülvizsgálataért, valamint a belőlük fakadó feladatok végrehajtásáért” – igaz, hogy a határozat kibocsátásakor még a jogalkotásról szóló 1987. évi XI. törvény 46. § (1) bekezdése volt alkalmazandó, ám ez a rendelkezés sem alkalmazható vita nélkül a fenti helyzetre.

¹⁴ Vbö. 46. § (4) bekezdés.

¹⁵ Alaptörvény 6. cikk (1) bekezdés.

¹⁶ Lásd erre példaként a nemzetbiztonsági szolgálatokról szóló 1995. évi CXXV. törvény 14. §-át vagy a honvédelemről és a Magyar Honvédségről szóló 2021. évi CXL. törvény 6. § (5) bekezdésének rendelkezéseit.

ségállapoti rendkívüli intézkedésre jogosulti pozíció vonatkozásaira – kötetünk további fejezetei érintik.

A köztársasági elnök államszervezetben betöltött szerepe az alaptörvényi feladatrendszerén túl is számos ponton kapcsolódik a védelmi és biztonsági igazgatás rendszeréhez. A korábbi szabályoktól eltérően¹⁷ a köztársasági elnök az elfogadásukat megelőzően áttekinti és véleményezi az Országgyűlés Biztonság- és Védelempolitika Alapelveinek, valamint a Kormány által elfogadni tervezett Nemzeti Biztonsági Stratégia tervezeteit. Ez a szabályozás szélesebb lehetőséget biztosít a köztársasági elnök számára, hogy kifejezze személyes álláspontját azokban az alapkérdésekben, amelyek a jövőre nézve az igazgatás egészét áthatják majd, és a tervezés központi elemeként megjelenve a rendszerben a jogalkotásra, ezen keresztül pedig nemzeti alapkérdésekre is hatást gyakorolhatnak. Az előzetes véleményezés arra is alkalmas lehet, hogy az ezekből a tervdokumentumokból származtatható későbbi szabályozási javaslat nyilvánvalóan Alaptörvénybe ütköző tartalmat valószínűsíthet, ezeket idejében, még a tényleges jogalkotást megelőzően ki lehet küszöbölni.

A köztársasági elnök azon joga, amely szerint soron kívül tájékoztatást kérhet a Kormánytól,¹⁸ lényegében azonos a korábbi honvédelmi törvény¹⁹ szabályozásával, azzal a jelentős kiterjesztéssel, hogy a tájékoztatás a jövőben nem kizárólag a honvédség működését érintő ügyekre, hanem bármely, az ország védelmével és biztonságával összefüggő ügyre vonatkozhat. Ez a kiterjesztés is azt hivatott kifejezni, hogy a Vbő. a védelmi és biztonsági igazgatás rendszerét új megközelítésben, az ágazatokhoz és az egyes szervezetekhez kapcsolódó „belügy” helyett komplexen, a teljes államszervezetet és társadalmat átható megközelítés irányába mozdulva, a védekezésben pedig az összkormányzati szempontokat hangsúlyozva kívánja kezelni.

3.3. A Kormány

A Kormány a védelmi és biztonsági feladatok összehangolt irányítása kapcsán kétségtelenül a rendszer legmeghatározóbb eleme. Ahogy azt már több helyen is jeleztük, a védelmi és biztonsági rendszer eredményes működésének kulcsa a gyors és szervezett intézkedés a védelmi és biztonsági esemény bekövetkezte vagy ennek közvetlen veszélye esetén, amely a közvetlen irányítói beavatkozással valósul meg. A Kormány ebbéli szerepe nem kizárólag a végrehajtó hatalmon belüli feladatkoordinációt és intézkedéseket alapozza meg: a Vbő. a Kormány irányítása alá nem tartozó szervekkel való együttműködés biztosítása érdekében is jogosítványokat biztosít számára.

A központi szerepkört erősíti az a rendelkezés is, amely szerint a Kormány terjeszti az Országgyűlés elé a Biztonság- és Védelempolitika Alapelveiről szóló, fentebb már

¹⁷ A korábbi szabályozásban ilyen címzett jogosítványa nem volt a köztársasági elnöknek.

¹⁸ Vbő. 45. § (2) bekezdés.

¹⁹ A honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 20. § (3) bekezdés.

tárgyalt határozati javaslatot. Mindemellett a teljes védelmi és biztonsági tervezési rendszer²⁰ irányítása és költségvetésének tervezése is kormányzati felelősség, amelynek célja az ország védelmének és biztonságának fenntartása és az arra történő felkészülés.

A Kormány irányítási jogosítványai között hangsúlyos szerepet kapnak a koordinációs elemek, amelyek a védelemmel és biztonsággal összefüggő kormányzati és nemzetközi együttműködési, szövetségi tagságból eredő feladatokra, az ezek végrehajtására való felkészülésre, valamint a védelmi és biztonsági célú felkészítés és feladatellátás összehangolására is kiterjednek, de tágabb értelemben valamennyi döntés-előkészítési tevékenység összehangolását, a Kormány ügyrendje szerinti működés kapcsolódó elemeit is ideérthetjük.

A végrehajtó hatalomnak azonban értelemszerűen a törvényben kapott szabályozói, beavatkozási-döntési jogosítványok biztosítják a legfontosabb eszközt, a rendszer érdemi irányításának lehetőségét.

Ennek keretében határozzák meg a polgári védelmi felkészítés feladatait vagy a nemzetgazdaság védelmi és biztonsági célú felkészítési követelményeit, illetve amennyiben a helyzet azt megköveteli, magát a gazdaság mozgósítására vonatkozó döntést is.

A Kormány irányítási jogosítványai mindemellett nemcsak az igazgatás szervezetrendszerére terjednek ki, hanem az egyes irányított szervek, mint a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok összehangolt felkészülésének és feladatellátásának meghatározására és a működésükhöz kapcsolódóan a védelmi és biztonsági események kezeléséhez szükséges kivételes döntéshozatal kereteinek szabályozására is,²¹ de ebbe a körbe sorolhatók a kormányügyleti rendszer²² működési rendjére vonatkozó szabályok is.

Az irányítói jogosítványok sorában a Vbő.-ben jelenik meg először törvényi szintű szabályként a nemzeti ellenálló képesség kérdésköre, amelynek egyes elemeit kifejezetten ki is emelik. Idetartoznak az állami működés és a kormányzás folytonosságának fenntartására, továbbá a válsághelyzeti és a különleges jogrendi működés biztosítására vonatkozó kormányzati felhatalmazások, amelyek kiegészülnek a nemzeti ellenálló képesség fejlesztésének programja kidolgozásával és annak összehangolt végrehajtása irányításával.²³ A kormányzati szolgáltatások folyamatosságát szolgálja az a rendelkezés is, amely szerint a Kormány rendeletben kötelezhet egyes gazdasági társaságokat a honvédelmi, rendvédelmi, nemzetbiztonsági, valamint egyéb állami fegyveres szervek ellátására.²⁴

A Vbő. által alkalmazott igazgatási megközelítés egyik koncepcionális súlypontjaként jelentkezik az ellenőrzés kérdése is, amely keretében a Kormány gondoskodik a védelmi és biztonsági célú felkészülés és feladatellátás ágazati és szervezeti szintű feladatai

²⁰ Ezek a rendelkezések a Vbő. III. fejezetében jelennek meg, a részletszabályokat a védelmi és biztonsági célú tervezés szabályairól szóló 400/2022. (X. 21.) Korm. rendelet tartalmazza.

²¹ Ebben a körbe tartoznak 21. századi újdonságként a kibertér műveleti erők védelmi, támadásmegelőzési és nemzetközi műveletekkel összefüggő feladatai is.

²² Lásd 1324/2011. (IX. 22.) Korm. határozat a kormányügyleti rendszer létrehozásáról

²³ Vbő. 5. § 7. pont; 42. §; 46. § (1) bekezdés *h*) pont.

²⁴ Vbő. 46. § (1) bekezdés *p*) pont.

ellátásának ellenőrzéséről. Minderre azért van szükség, mert a biztonsági kihívások komplexitása nemcsak azt feltételezi, hogy azok kezelése kizárólagosan ágazati keretek között nem lehetséges, hanem azt is megköveteli, hogy a védelmi és biztonsági események összkormányzati kezelésére kialakított eljárások, előzetesen biztosított és felkészített humán- és anyagi erőforrások valóban alkalmasak és a szóba jöhető helyzetnek megfelelőek legyenek. Mindezt azonban ágazati szinten csak részeiben lehetne ellenőrizni, erre tekintettel került a feladat az összkormányzati szintre.

Külön ki kell emelnünk az összehangolt védelmi tevékenységre és az azzal összefüggő intézkedésekre vonatkozó kormányzati döntés jogát mint meghatározó irányítási jogosítványt. Az összehangolt védelmi tevékenység intézményét²⁵ kötetünk XIII. fejezetében külön is tárgyaljuk, e helyütt csak annyit emelnénk ki, hogy ez a szabályozási megoldás alapozza meg az egyes kialakult helyzetek politikai és szakmai mérlegelhetőségét, teremti meg annak lehetőségét, hogy az ágazati válságkezelési szabályokon túlmutató, de a különleges jogrendi jogkorlátozás szintjét el nem érő kezelést megkövetelő helyzetben a kormányzat érdemben meg tudja szervezni a védekezést és a biztonság fenntartását, helyreállítását.

Valamennyi fenti kormányzati feladat ellátását, a döntések előkészítését és az igazgatási rendszer központi koordinációját a védelmi és biztonsági igazgatás központi szerve biztosítja, amely gondoskodik a megfelelő a szakmai kérdések iniciálásáról, valamint annak tartalma és szintje szerinti megfelelő döntési mechanizmusba történő becsatornázásáról.

A védelmi és biztonsági igazgatás központi szerve a Védelmi Igazgatási Hivatal, amely a Miniszterelnöki Kabinetirodát vezető miniszter irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv.²⁶ A Védelmi Igazgatási Hivatal megalakulásától a Vbö. hatálybalépéséig terjedő időszakban felelt a központi szerv működését közvetlenül megalapozó szabályozók előkészítéséért, a védelmi és biztonsági igazgatási szabályozási reform keretében előterjesztett ágazati javaslatok összehangolásáért és a kapcsolódó felkészítési tevékenység megszervezéséért, majd 2022 novembere óta ellátja a Vbö. 52. §-a szerinti feladatokat.²⁷

²⁵ Vbö. 74. § (1) bekezdés: „A Kormány súlyos vagy elhúzódó védelmi és biztonsági esemény esetén rendeletben dönthet az összehangolt védelmi tevékenység elrendeléséről, ha annak kezelése több védelmi és biztonsági szervezet, illetve közigazgatási szerv hatáskörét együttesen érinti, valamint az e törvényben az összehangolt védelmi tevékenység esetére meghatározott vagy a NATO Válságreakálási Rendszerében meghatározott intézkedések alkalmazását teszi szükségessé.”

²⁶ Lásd 337/2022. (IX. 7.) Korm. rendelet a Védelmi Igazgatási Hivatalról.

²⁷ Vbö. 52. §: „A védelmi és biztonsági igazgatás központi szerve

a) összehangolja a Magyarország biztonsági és védelmi érdekeivel összefüggő igazgatási feladatokat és azok ellátását,

b) a Kormány irányítói jogkörének érvényesítése érdekében koordinálja az e törvényben meghatározott védelmi és biztonsági tervezés feladatait,

c) a Kormány erre irányuló döntése esetén, az eseménykezelés érdekében nemzeti eseménykezelő központot működtet, amelynek fő feladata az összkormányzati válságkezelés, illetve a különleges jogrendi feladatellátás szakmai koordinációja és összehangolása felkészülési időszakban, valamint védelmi és biztonsági esemény idején,

d) koordinálja az összehangolt védelmi tevékenységre történő összkormányzati felkészülést,

A védelmi és biztonsági célú felkészítés és feladatellátás összkormányzati feladatainak megvalósítása olyan jelentőségű kérdés, amely nem kizárólag a kormányzat szintjén megítélendő belügy, hanem az irányítás egyéb szintjein is rendszeresen értékelni szükséges az erre vonatkozó információkat. Ennek érdekében az Országgyűlés tárgykör szerint feladatkörrel rendelkező bizottságai előtt a Kormány évente beszámol az ország védelmi és biztonsági felkészültségéről és állapotáról. Kötetünk megjelenése időpontjában a Vbő. alapján még nem terjesztettek elő ilyen jelentést, így nincs arra vonatkozó tapasztalat, hogy milyen felépítéssel és tartalommal dolgozzák majd ki, az azonban valószínűsíthető, hogy a téma magasfokú nemzetbiztonsági érzékenysége miatt egy ilyen jelentésnek jórészt minősített információkat kell tartalmaznia. Az is előrevetíthető, hogy a jelentés szoros kapcsolatot mutat majd a honvédelmi feladatok megvalósításáról, a Honvédség felkészítéséről, állapotáról és fejlesztéséről szóló jelentéssel,²⁸ de annak szakmai határain jelentősen túl fog mutatni, valószínűsíthetően magában fogja foglalni a Vbő.-ben megalapozott jogintézmények és reziliencia kérdéskörök valamennyi fontosabb kérdéskörének értékelését.

3.4. A miniszter

A védelmi és biztonsági igazgatási rendszer következő szintjén a miniszterek állnak, akik az általuk irányított ágazat vonatkozásában gondoskodnak az irányításuk, felügyeletük alá tartozó szervek és szakágazatok védelmi és biztonsági célú felkészítéssel és feladatellátással kapcsolatos tevékenységének irányításáról. Az irányítás ez esetben sem *ad hoc* döntések sorozatát jelenti, ennek területei jogszabályban pontosan meghatározottak, amely nem csupán lehetősége a miniszternek, hanem számonkérhető kötelezettsége is.

A fentiek keretében a miniszter köteles meghatározni a hatáskörébe tartozó védelmi és biztonsági feladatok végrehajtásának szakmai követelményeit, valamint az irányítása

e) előkészíti a védelmi és biztonsági szervezetek, valamint a közigazgatás állományának védelmi és biztonsági célú felkészítésének követelményeit,

f) összehangolja a nemzeti ellenálló képesség előmozdításával és fejlesztésével összefüggő feladatok tervezését és ellátását,

g) kormányrendeletben meghatározottak szerint koordinálja a Kormány válsághelyzeti és különleges jogrendi működéséhez szükséges speciális feltételek kialakítását és fenntartását, továbbá javaslatot tesz az e célra szükséges költségvetési forrásokra,

h) figyelemmel kíséri és feladatkörét érintően támogatja a védelmi és biztonsági érdekek érvényesítését, illetve az ezekkel összefüggő fejlesztéseket segítő, valamint a biztonsági és védelmi összefüggésű technológiai, illetve társadalmi kihívások beazonosításához hozzájáruló tudományos kutatásokat,

i) ellenőrzi a védelmi és biztonsági célú feladatellátást és az arra való felkészülést a minisztériumok, kormányzati főhivatalok és központi hivatalok tekintetében,

j) koordinálja a különleges jogrendi felkészülés ágazati feladatainak ellátását, valamint

k) ellátja a jogszabályban részére meghatározott további feladatokat.”

²⁸ 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről 6. § (5) bekezdés.

alá tartozó szervek együttműködési rendjét a védelmi és biztonsági szervezetekkel²⁹ és az igazgatás szerveivel.

A miniszteri jogosítványok között fontos szerepet kap az irányítási rendszer egészét átható tervezéshez mint közigazgatási tevékenységhez kapcsolódó kötelezettség, amely értelmében a miniszternek kell gondoskodnia a védelmi és biztonsági célú tervezés magasabb szintű dokumentumai által meghatározott keretek között az ágazati dokumentumok³⁰ kidolgozásáról, ideértve az ágazatközi együttműködést megkövetelő tervek kidolgozását is. Ugyancsak lényeges elem az együttműködési és az adatszolgáltatási kötelezettség előírása a szakágazati információk vonatkozásában más szervek, különösen a védelmi és biztonsági igazgatás központi szerve irányában, amely hiányában a központi szerv nem is lenne képes végrehajtani a koordinációs feladatait.

A Vbö. szabályozásának nívuma az a szinten a minisztereket kötelező rendelkezés is, amely a teljes költségvetésen belül ágazatonként elkülönítve rendeli tervezni a védelmi és biztonsági feladatok végrehajtásának költségeit, így biztosítva azt, hogy ne fordulhasson elő, hogy az ilyen jellegű feladatok a tárcákat terhelő számos alapfeladat mellett ne kapjanak megfelelő hangsúlyt, aminek következtében a védekezés hatékonysága már középtávon is nem kívánt mértékben csökkenhetne. Az elmúlt harminc év költségvetési tervezési tapasztalatai éppen azt példázzák, hogy egy biztonságosnak tűnő környezetben hajlamosak vagyunk folyamatosan megfélemleni arról, hogy ennek szinten tartása és fejlesztése nem lehetséges a megfelelő források biztosítása nélkül,³¹ az érdemi fejlesztés ráadásul komplex, számos kapcsolódó területen is beavatkozást követel és időigényes is, ami azt eredményezi, hogy végül rövid határidős, nagy ívű és rendkívül költséges szakterületi fejlesztési programokat kell indítani, ahol a humán erőforrás megfelelő időben történő biztosítása is nehézséget okoz, ahelyett, hogy egy folyamatosan tervezett képességfenntartást és fokozatosan építkező fejlesztést hajtánánk végre szabályozási, technikai és humán oldalon is.

A miniszteri irányítási feladatok a fentiekén túl a védelmi és biztonsági területen kiterjednek a nemzeti ellenálló képesség kapcsán releváns feladatok ágazatilag érintett elemeihez kapcsolódó tevékenységeire is. Ezek magukban foglalják a védelem és biztonság szempontjából fontos létesítmények elhelyezésével és fenntartásával összefüggésben meghatározott feladatokat éppúgy, mint az energetikai, közlekedési, egészségügyi, kör-

²⁹ Ebbe a körbe a Magyar Honvédség, a rendvédelmi szervek, a nemzetbiztonsági szolgálatok és az Országgyűlési Őrség tartozik.

³⁰ Különbféle belső szabályozók, intézkedési tervek, fejlesztési elgondolások stb.

³¹ A Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről szóló 2017. évi C. törvény óta a hasonló célokra tervezett védelmi felkészítés előirányzatai lényegében változatlanok voltak, 497 millió Ft jutott a honvédelmi és gazdasági felkészülés központi kiadásaira, amennyi az infláció követését sem tette lehetővé, miközben ugyanebben az időszakban a Honvédelmi Minisztérium fejezet vagy a Belügyminisztérium fejezet költségvetésének főösszege többszöröse nővekedett. A Magyarország 2022. évi központi költségvetéséről szóló 2021. évi XC. törvény a HM fejezet számára 1 003 046,5 millió forintot biztosít, míg 2018-ban ugyanezen fejezet 427 334,8 millió forinttal gazdálkodhatott. Ugyanez a mutató a BM fejezet esetében 2022-ben 876 304,9 millió forint, és 791 339,0 millió forint volt 2018-ban. (A 2023-as év vonatkozásában hasonló összevetés félrevezethető lehet, figyelemmel arra a tényre, hogy a BM fejezet tartalmazza az egészségügyre fordítható előirányzatokat is.)

nyezetvédelmi, elektronikus hírközlő és informatikai hálózathoz kapcsolódó, valamint a légi, meteorológiai, a vegyi és sugárfigyelő, jelző- és riasztási rendszer működőképeségéhez kapcsolódó feladatokat. Amennyiben ezen, felhasználásukat és működésüket tekintve ágazatokon átívelő rendszerek összehangolt és stabil működése biztosítható, az ország védelmi rendszere alapjaiban működőképesnek tekinthető.

Ahogy a fentiekből is láthatjuk, a Vbő. a miniszterek kapcsán lényegében kézenfekvőnek tűnő hatásköröket és feladatokat határoz meg, a szabályozás újdonsága sokkal inkább abban érhető tetten, hogy mindezt témaspecifikusan kiemelten és az ágazatközi együttműködést, hatásaiban összkormányzati megközelítést hangsúlyozva teszi meg.

3.5. A védelmi és biztonsági szervezetek és a védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervezetek

A törvény több új gyűjtőfogalmat is bevezet a védelem és biztonság területén. Ezek egyike a Magyar Honvédséget, a rendvédelmi szerveket, a nemzetbiztonsági szolgálatokat, valamint az Országgyűlési Őrséget magában foglaló védelmi és biztonsági szervezetek kategóriája. Ezek a szervezetek külön jogszabályokban³² rögzített feladatkörrel és felelősséggel rendelkeznek, azonban az, hogy tevékenységük összehangolt és az egymás közti, illetve az irányítók felé történő információáramlás folyamatos legyen a működés során, lényeges szempont. Ez a követelmény különösen érvényes az azonnali kezelést igénylő fenyegetések, lehetséges válsághelyzetek megelőzése, kezelése érdekében, de az ilyen módon előírt együttműködési kötelezettség már bekövetkezett események következményeinek felszámolása időszakában is fokozza az államszervezet működési hatékonyságát.

A Vbő. arról is rendelkezik, hogy ezen szervezeteknek nem kizárólag a saját alapfeladatuk ellátása érdekében kell gondoskodniuk az azonnali reagálást igénylő fenyegetések kezelésére megfelelő készenléti erő generálásával, hanem a Vbő.-re mint keretszabályra figyelemmel is képesnek kell lenniük megfelelő képesség biztosítására, ideértve a védelmi és biztonsági célú döntéshozatalhoz szükséges ügyeleti és készenléti szolgálatokat, vagy a védelmi és biztonsági kötelezettségekkel, az összehangolt védelmi tevékenységgel, a NATO válságreagálási intézkedéseivel, a védelmi és biztonsági célú riasztás rendszerével, valamint a különleges jogrendi működésre történő azonnali átállással összefüggésben szükséges feladatok végrehajtását is.

A védelmi és biztonsági szervezetek esetében is lényeges követelmény, hogy az igazgatás rendszerében betöltött végrehajtói szintű feladataikkal összefüggésben biztosítaniuk kell a megfelelő belső tervezést, illetve a magasabb szintű védelmi és biztonsági tervdokumentumokhoz szükséges információkat. A védelmi és biztonsági igazgatási rendszer teljes működésének, a hatékony védekezés megszervezésének alapvető követelménye a feladatok ellátásához szükséges személyi, képzési és tárgyi feltételek biztosítása, ame-

³² 2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről; 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről; 1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról; 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről.

lyeket a végrehajtói oldalon elsődlegesen a védelmi és biztonsági szervezetek megfelelő minőségű tervezésével lehetséges biztosítani. Az így összeállított tervek, a védekezés átgondolt és összehangolt szcenáriói egyfajta triggerként hatnak az igazgatás további elemeire, hatást gyakorolnak az irányítói feladatszabásra, valamint a védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervezetekre is.

A védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervezetek³³ mint gyűjtőfogalom rendkívül széles szervezeti kört ölel fel. A biztonságfogalom komplexitására és a hatékony védekezésre tekintettel lényegében valamennyi kormányzati igazgatási szerv³⁴ idetartozik, amely kiegészül a helyi önkormányzatok és az irányításuk alatt álló szervek, a bírósági és az ügyészi szervezettel, a nemzeti hírgyűjtéssel, a Nemzeti Média- és Hírközlési Hatósággal, Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alappal, a Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatallal, illetve a Magyar Nemzeti Bank szervezetével, amelyek esetében szintén megkerülhetetlen a közreműködés.

Az irányítási és tulajdoni viszonyoktól, valamint a szervezeti formáktól függetlenül is védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervezetnek minősülnek az egészségügyi szolgáltatók és gyógyszerellátást végző szervek, az oktatási, kulturális, tudományos intézmények, a közlekedési, szállítási, elektronikus hírközlési, informatikai szervek és a posta szervei, a közellátást, illetve a közüzemi szolgáltatást végző szervek, valamint minden, a társadalom alapvető szükségleteinek ellátásában nélkülözhetetlen létfontosságú rendszer üzemeltetői. A Vb. az első olyan törvényi szintű szabály,³⁵ amely a védelem és biztonság kérdését és az együttműködést ilyen széles körben és ilyen mélységben írja elő, teszi mindezt a felsorolást le nem zárva,³⁶ számolva azzal, hogy a szabályozási rendszer fejlesztése során további elemek felvétele is szükséges lehet. Ez a megoldás azt is biztosítja, hogy egy akár különleges jogrendi jogalkotással előírt feladat valamely szervezet részére azt eredményezheti, hogy az adott szervezet bekerül a védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervezetek körébe, magával vonva ennek minden kötelezettségét és jogosítványait.

A védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervezetek kapcsán új kötelezettséggént jelenik meg a szabályozásban, hogy a védelmi és biztonsági igazgatás szerveivel történő hatékony együttműködés érdekében védelmi és biztonsági igazgatási tisztviselőt kell kijelölniük,³⁷ és jogszabályban meghatározottak szerint gondoskodniuk kell személyi állományuk védelmi és biztonsági igazgatási továbbképzéséről. A védelmi és biztonsági tudatosság ilyenfajta rendszerszerű megjelenése már középtávon jelentős

³³ Vb. 49. §.

³⁴ A kormányzati igazgatási szerveket a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény 2. §-a határozza meg.

³⁵ A Hvt. 11. §-a tartalmaz hasonló rendelkezéseket, azonban az a szervezeti kör lényegesen fókuszáltabb, szűkebb.

³⁶ A Vb. értelmében védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervnek minősül még minden olyan szerv, amely jogszabály alapján védelmi és biztonsági feladat ellátására vagy védelmi és biztonsági kötelezettség teljesítésében való közreműködésre köteles.

³⁷ Ennek az előírásnak egyfajta történeti előképeként tekinthetünk az egykori Országos Tervhivatal vagy a HM Országmozgósítási osztály KR (katonai referens) összekötők rendszerére. Lásd GERMUSKA–HORVÁTH 2020: 172, 175, 180, 245, 274.

eredményeket hozhat, lényegesen erősítheti hazánk ellenálló képességét, különösen arra figyelemmel, hogy emellett a kormányzati igazgatási szervek vezetői számára is számos kötelezettséget ró³⁸ a jogszabály saját szervezetük vonatkozásában, amely így összességében gyakorlatilag a teljes szakterület lefedését biztosítja.

A védelmi és biztonsági feladatok ellátásában részt vevő további szervezetek számára a Vbő. azt is előírja, hogy tervezzék meg és biztosítsák folyamatos működésük feltételeit, fegyveres összeütközések idején gondoskodjanak a lakosság védelméről, riasztásáról, védelmi és biztonsági feladatokhoz kapcsolódó szakterületi szolgáltatásuk fenntartásáról, azaz normál időszaki tevékenységük mellett képesnek kell lenniük egyfajta válsághelyzeti működésre is. Mindez az államszervezethez tartozó elemek esetében nem minősül rendkívüli követelménynek, de a szabályozási körbe bevont nem állami szervek esetében többletkötelezettségként jelentkezik. Ez a többletkötelezettség azonban nem korlátlan, kizárólag jogszabály külön rendelkezése esetén következik be, amelynek szabályai köteünk összeállításának időpontjában még nem ismertek.³⁹

A jogszabály szintén előírja az összehangolt védelmi tevékenységgel összefüggésben szükséges intézkedések kidolgozásában és végrehajtásában való és a különleges jogrend idején kiadott rendeletek és intézkedések végrehajtásában, valamint a nemzeti ellenálló képesség erősítését szolgáló meghatározott feladatok ellátásában történő közreműködés kötelezettségét figyelemmel arra, hogy az előre nem látható válsághelyzetek kezelése megkövetelhet olyan szakmai részismereteket, amelyek a központi szervek számára legpraktikusabban a Vbő. 49. §-a szerinti szervezetek együttműködése útján érhetők el. Lényeges hangsúlyozni, hogy ezen együttműködési feladatok jó részét törvénynek vagy kormányrendeletnek kell tartalmaznia, azaz a felhatalmazás és az előírt feladat nem parttalan és nem ötletszerű.

³⁸ Vbő. 50. §: „A kormányzati igazgatási szerv vezetője felelős a vezetése alá tartozó szerv – és irányító jogkör gyakorlása esetén az irányítása alá tartozó szervek –

a) jogszabályban meghatározott védelmi és biztonsági feladatainak ellátásáért és a feladatok ellátásának ellenőrzéséért,
b) védelmi és biztonsági szervezetekkel, valamint a védelmi és biztonsági igazgatás központi szervével való hatékony együttműködéséért,
c) védelmi és biztonsági feladataival összefüggő erőforrás- és költségvetés-tervezési feladatok ellátásáért,
d) védelmi és biztonsági célú adatszolgáltatási kötelezettségeinek teljesítéséért,
e) állományára nézve jogszabályban meghatározottak szerinti védelmi és biztonsági igazgatási továbbképzési követelmények teljesítéséért,
f) a védelmi és biztonsági célú működés feltételeinek, beleértve az ehhez szükséges tervezési és előkészületi tevékenységek ellátásának biztosításáért,
g) által a fegyveres összeütközések időszakában végrehajtandó polgári védelmi feladatok ellátásáért és az erre való felkészüléséért,
h) jogszabályban meghatározott, a lakosság védelmi és biztonsági célú tájékoztatásában, riasztásában való közreműködéséért,
i) gazdasági és anyagi szolgáltatási kötelezettségeinek teljesítéséért,
j) összehangolt védelmi tevékenységgel összefüggő feladataira való felkészüléséért és azok végrehajtásáért,
k) különleges jogrendi feladataira való felkészüléséért és azok végrehajtásáért.”

³⁹ A 404/2022. (X. 24.) Korm. rendelet a védelmi és biztonsági képzések szabályairól egy fokozatosan kiépülő képzési rendszert határoz meg, ezen a területen nem ír elő kimerítő kötelezettségi listát. Valószínűsíthető, hogy egyes válsághelyzetekhez kötődően jelennek majd meg a konkrét szabályok, akár az összehangolt védelmi tevékenység, akár a különleges jogrendi jogalkotás keretében.

A védelmi és biztonsági feladatok ellátásában – azok jellegénél fogva – rendkívüli szerep jut a civil szervezeteknek, a vallási közösségeknek és a karitatív szervezeteknek is, amelyek adott esetben önkéntes alapon vesznek részt a helyzet és annak humanitárius következményeinek kezelésében. Ezek a szervezetek nagyban képesek tehermentesíteni az állami szerveket, amelyek így erőfeszítéseiket a legsúlyosabb fenyegetések kezelésére összpontosíthatják.⁴⁰ Lényeges követelmény, amit a Vbő. bevezet, hogy a civil és karitatív szervezetek, vallási közösségek kizárólag a védelmi és biztonsági igazgatás szervei által koordináltan vehetnek részt a feladatokban, ezzel is biztosítva, hogy a segítség és támogatás oda jusson, ahol valóban szükség van rá.

4. Milyen előnyei vannak, ha a szabályozás és az irányítás integrált?

A fentiekből jól látható, hogy a védelmi és biztonsági tevékenységek irányítási rendszere egy nagy, a teljes államszervezetet és a nemzetgazdaságot átölelő egységet alkot, amely számos közvetlen és közvetett szakmai előnyt eredményez.

Az integrált szabályozás egyszerűbb, áttekinthetőbb, mint az Alaptörvény kilencedik módosítását megelőző fragmentált megoldás, amely ágazatonként eltérő hangsúlyokkal és más-más megközelítési irányból igyekezett átfogni a védelmi és biztonsági igazgatás területeinek különféle ágait.⁴¹ Az integrált irányítás biztosítja a szabályrendszer jó áttekinthetőségét is, a felelősségi rendszerek világos kialakítását, amely lehetővé teszi az összehangolt tervezést és felkészülést, a közreműködő szervezetek együttműködésének optimalizálását. Mindezek eredményeként a védelmi és biztonsági tevékenységek ellátása várhatóan alacsonyabb költséggel lesz megvalósítható, nem alakulnak ki – legalábbis a jogi környezet ezt nem teszi elkerülhetetlenné – szükségtelen párhuzamosságok vagy olyan munkaformák, amelyek szakmai kimenete végül nem eredményez érdemi beavatkozást a védekezés során.

Az integrált szabályozás és az irányítási rendszer azt is garantálni hivatott, hogy minden egyes tevékenység egységes alapvetéseken nyugodjék, az egyes tevékenységek összehangolása optimálisan valósuljon meg, illetve ennek a megoldásnak köszönhetően remélhetőleg elkerülhető, hogy bármely szükséges részterület szabályozatlan maradjon, esetleg a nem megfelelő ágazati súlypontozásnak köszönhetően a szabályozás tartalmilag gyorsabban avuljon el, mint azt a biztonsági helyzet változása megengedné. Az integrált szabályozás és irányítási rendszer, továbbá különösen a kormányzat működésében meghatározó szerepkörbe pozicionált Védelmi Tanács⁴² és a védelmi és biztonsági igazgatás

⁴⁰ Számos gyakorlati példa áll rendelkezésre, legutóbb az ukrán–orosz háború nyomán kialakult menekültáramhoz kapcsolódó humanitárius feladatokban volt erre szükség – igaz, akkor még a Vbő. hatálybalépését megelőzően.

⁴¹ A korábbi szabályrendszer nem biztosította a komplex megközelítést, az egyes válságkezelési és különleges jogrendi szabályokat számos ágazati törvényben és végrehajtási szabályban fogalmazta meg, szemben a Vbő. átfogó keretszabály megközelítésével. Így például a veszélyhelyzeti szabályok a katasztrófavédelmi szabályozásban, a szükségállapotú szabályok a honvédelmi törvényben jelentek meg, szemben a Vbő. egységes rendszerével.

⁴² Lásd 1352/2022. (VII. 21.) Korm. határozat a Kormány ügyrendjéről 108–115. pont.

központi szerve folyamatosan a döntéshozók látóterében tartja a védelem és biztonság kérdéseit, e vonatkozásban gondoskodnak az államszervezet működésének fenntartásáról.

Az egységes szabályozásnak köszönhetően mindemellett olyan előnyökkel is számolhatunk már középtávon, hogy a rendszer működéséhez szükséges humánerőforrás-igény összességében alacsonyabb, felkészültségi szintjük pedig magasabb lesz, hiszen e vonatkozásban is megvalósul majd a központi koordináció, a tervezés és a szervezett képzés.

5. Összegzés

A Vbő. a védelmi és biztonsági szabályozási rendszer irányítására vonatkozó rendelkezések meghatározó elemeként egyfajta keretszabályként szolgál, egységes rendszerbe foglalja a korábban jellemzően fragmentáltan meghatározott irányítási rendszerelmeket. Az egységes szabályozást annak kifejeződéseként is értékelhetjük, hogy ahogy a kihívások és a fenyegetések felmerülnek, az irányítási rendszer elemeit is komplexen kell szabályoznunk. Mindezekre figyelemmel a Vbő. az irányítás teljes spektrumát felöleli az Országgyűléstől a köztársasági elnökön, a Kormányon és az egyes minisztereken keresztül a védelmi és biztonsági, valamint a feladatok ellátásában részt vevő további szervezetekig.

Irodalom- és forrásjegyzék

- BALÁZS István [é. n.]: A közigazgatás. In JAKAB András – FEKETE Balázs (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia*. Online: <https://ijoten.hu/>
- FAYOL, Henry (1984): *Ipári és általános vezetés*. Budapest: KJK.
- FAZEKASNÉ PÁL Emese (2018): Gondolatok a közigazgatási irányítás és felügyelet elméletéből. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 6(3), 4–21.
- GERMUSKA Pál – HORVÁTH Miklós (2020): *A magyar honvédelmi igazgatás története 1945–1990*. Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár.
- GULICK, Luther – URWICK, Lyndell (1937): *Notes on The Theory of Organization*. New York: Columbia University Institute of Public Administration.
- HORNYACSEK Júlia (2019): A védelmi igazgatási feladatok rendszere, a végrehajtás személyi, technikai feltételei, lehetséges módszerei, eszközei. In HORNYACSEK Júlia (szerk.): *A védelmi igazgatás működésének gyakorlati tapasztalatai napjaink kihívásainak tükrében*. Budapest: Dialóg Campus Kiadó.
- KALAS Tibor (2006): Az igazgatás. In KALAS Tibor (szerk.): *Közigazgatási jog I.* Budapest: Virtuóz Kiadó.
- MAGYARY Zoltán (1942): *Magyar közigazgatás*. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.

Felhasznált jogszabályok

Magyarország Alaptörvénye

1987. évi XI. törvény a jogalkotásról

1993. évi CX. törvény a honvédelemről

1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

1995. évi CXXV. törvény a nemzetbiztonsági szolgálatokról

2004. évi CV. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről

2010. évi CXXX. törvény a jogalkotásról

2011. évi CXIII. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről

2011. évi CXXVIII. törvény a katasztrófavédelemről és a hozzá kapcsolódó egyes törvények módosításáról

2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről

2017. évi C. törvény Magyarország 2018. évi központi költségvetéséről

2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról

2021. évi XC. törvény Magyarország 2022. évi központi költségvetéséről

2021. évi XCIII. törvény a védelmi és biztonsági tevékenységek összehangolásáról

2021. évi CXL. törvény a honvédelemről és a Magyar Honvédségről

400/2022. (X. 21.) Korm. rendelet a védelmi és biztonsági célú tervezés szabályairól

404/2022. (X. 24.) Korm. rendelet a védelmi és biztonsági képzések szabályairól

337/2022. (IX. 7.) Korm. rendelet a Védelmi Igazgatási Hivatalról

94/1998. (XII. 29.) OGY határozat a Magyar Köztársaság biztonság- és védelempolitikájának alapelveiről

1352/2022. (VII. 21.) Korm. határozat a Kormány ügyrendjéről

1324/2011. (IX. 22.) Korm. határozat a kormányüzemeltetési rendszer létrehozásáról